

OBADWA (639) nm

o oraz oba a jasne (w tym w pierwszym a 4 r., w drugim 3 r. błędne znakowanie).

N m pers obadwa (174), obadw(a)j (4); obadwa : obadw(a)j *ZapKościer* (1:4; 1585/55v, 1586/63, 67v, 1588/76). *m an* obadwa (5). *subst m* obadwa (24). *f* obiedwie (65); -e- (9), -(e)- (56). *n* obiedwie (5); -e- (1), -(e) (4). *Poza związkami z rzeczownikiem:* obadwa (5). $\diamond$ *G m f n* obudwu (197), obadwu (1), obodwu (1); obudwu : obadwu : obodwu *ActReg* (3:1:1). $\diamond$ *D m* obudw(o)m (1). *f* obudw(a)m (1). *m i f* łącznie obudwu 'oboju' (1). $\diamond$ *A m pers* obudwu (40). *m an* obudwu (4). *subst m* obadwa (22). *f* obiedwie (42); -e- (6), -(e)- (36). *n* obiedwie (4); -e- (1), -(e) (3). *m pers i f* łącznie obudwu 'oboje' (7). $\diamond$ *pl t* obadwa (3). $\diamond$ *L m f n* obudwu (33).

Składnia orzeczenia: obadwa (kto, co) są, byli, obiedwie (kto, co) są, były (251), obadwa (kto, co) byłasta, będziewa, bychwa była (8); obadwa byłasta *HistJóz; BielKom; obadwa, obiedwie są: obadwa byłasta BierEz (LI), BielŻyw (2:1), Mącz (7:3), CzechEp (3:1).*

Składnia przy dawki w N: obadwa ci, oni (kto) (13); obadwa ty (co) (4) *LubPs, OrzRozm, GrzepGeom, RejZwierc; obadwa te (co) (3) GórnDworz, WujNT, SarnStat; obiedwie ty (kto, co) (6) GroicPorz, KwiatKsięż, RejPos (3), JanNKarKoch; obiedwie te (co) OrzRozm, GórnDworz.*

Zawsze w składni zgody; w tym z rzeczownikiem lub zaimkiem w *pl* (248), z rzeczownikiem lub zaimkiem w *du* (75).

Sł stp notuje, *Cn s.v. oba, Linde* bez cytatu oraz w objaśnieniu *s.v. oba.*

Liczebnik zbiorowy używany na oznaczenie dwóch elementów (osób, zwierząt lub rzeczy, tego samego lub różnych rodzajów); jeden i drugi; uterque Mącz, Vulg, Modrz, Calep, JanStat, Cn; ambo Mącz, Calep, Cn (639) :

Poza związkami z rzeczownikiem (308): LibLeg 11/23; ZapWar 1550 nr 2664, nr 2674, 1553 nr 2685; BierEz Pv, Q4; obadwa nyepłodne matki myely PatKaz III 105v; Wezmi [...] oleyku bobkowego, oleyku laterinum, to ieft czeglanego/ obudwu rowne części FalZioł V 109, I 67a, d, 148a, V 23b, 31 (10); obiedwie fie nan rzuciły, á tak długo bijąc karały. BielŻyw 47, 116; MiechGlab 66; Gdy frakta y dzielnik z ciframi fie trafi/ tedy wymi po cifrze z obudwu KłosAlg F2v, F2 [3 r.], G4v [2 r.]; obu dwu zařhall [na cudzołóstwie] y thamze ye pogimawřchi do vrządu dall LibMal 1549/150v, 1544/85v, 92, 1545/94, 1548/146, 1554/183v, 185; RejRozpr B3v; SeklKat P2; RejKup v3; dnia vřtáwionego/ ziecháli fie obadwá ku bitwie HistAl B2, F, F3v; MurzHist L3; MurzNT Matth 15/15; gdy ná mię żáluiefz o dług/ á ia powiádam iżeřmy obádwwá innego Práwá/ y żádam być odeřłan do řwego Sędźiego GroicPorz t3, v4, gg2; KrowObr 28v, 83v; A to [cnota i sława] obádwwá wdzyęcni w káżdym domu gořcie. RejWiz 43, 65v, 67, 72, 90, 92 (17); Synowie záchowáycie náukę w pokoiu: ábowiem mądrořć řkryta á řkarb niewidomy: y co zá vřytek obudwu [quae utilitas in utrisque]? Leop Eccli 41/17, Gen 21/31, 22/6, 27/35, Ex 35/34, Lev 19/20, 2.Mach 4/28; OrzList i; KochZuz A2v; RejFig Aa2, Ddv, Ee2; Ano wierz mi nie głupi to obádwwá byli RejZwierz 101v, 115, 125; A wřziáł teř řobie Dawid Achinoáme z Iezráel/ y były obiedwie żonámi jego [fuit utraque uxor eius]. BibRadz 1.Reg 25/43; Przemierřła ieft pychá ták v Bogá iáko y v ludźi/ á z obudwu idzie złořć. BibRadz Eccli 10/7, Gen 21/31, I 16a marg, Iudic 19/8, 1.Reg 6/25, Ier 46/12 (15); OrzRozm A4v, Nv; Dwoiá ieft Gálilea/ wyřřłá kthorá pogáńřká zowá/ y niřřłá/ ále obiedwie żyzne y płodne BielKron 266v, 15,

38v, 57, 98v, 116 (16); fą teyże náтуры obádwa/ y rodźiciel/ y vrodzony *GrzegRóżn* E4, B4, Gv, G4, G4v [2 r.], K2 (9); *KwiatKsiąż* F2v, Gv; *Mącz* 7c [2 r.], 44b, 110c [2 r.], 127d (13); *OrzQuin* O2, Tv; Chcećie wiedzieć iáko Syn vrodził fię z Oycá. Chcećie wiedzieć iáko Duch z obudwu pochodzi *Prot* C, Cv; Duchá świętego iefzcze mnief/ iáko tego kthory od obudwu poľtan bywa. *SarnUzn* H5, B4v, C7, D, Dv, F2v, F8v; *SienLek* 62; obádwa wyználi fady fprawiedliwe Páńkie *RejAp* 133, 68v, 190v; widzę żeľcie w.m. obádwa podobni owym pánom Afseforom *GórnDworz* Mm3, Mv, M2v, O7, S5, Dd8v; Linea a.d. równa iefť Liniéy d.e. poniewaź obiedwie fą równé iednéy Liniéy b.c. *GrzepGeom* G, F, Fv, F2, G2v, G4v (8); *HistRzym* 30; Toć iefť wřzytko prawdá iź obádwa źáłowáli/ ále nie w obudwu iednáka wiárá była *RejPos* 290v, 120, 148v, 170, 170v, 173 (18); *KuczbKat* 15, 65; Abowiemćiby mniefzy dziw był kiedyby dudek dziećioła wylágnął/ bo obádwa pľrzy. *RejZwierc* 268, 92v [2 r.], 93 [2 r.], 105 [2 r.], 137v, 160v (12); *BielSpr* 54v; Zdali fie łobie juź być obadwa gotowi *KochMon* 31; obiedwie wyľzy ták iáko były zwykły ná modlitwy. *BudBib Iudith* 13/11, *Eccli* 10/7, *Dan* 13/20, 2.*Mach* 4/28; Y obádwa weľpolek/ ná to zezwolili/ By przeciw Syriyſkiemu/ krolowi walczyli. *HistHel* D2, D3 [2 r.], D3v [2 r.]; Tákże Páweł z Bárnábazem fpolnie chodźili y náuczáli/ á obádwa teź iáko y pierwřzy wiernymi byli *CzechRozm* 190, 20v, 149v [5 r.], 150, 152v, 153 (13); *PaprPan* Bbv, Cc4; *ModrzBaz* 34; Y poľáli obádwa/ to iefť Ceľarz y Anátolius Cárogrocki/ poľty ſwoie do Rzymu *SkarJedn* 183, 18, 91, 197, 215, 271 (9); przypomnię/ áby to ftrumién źimny/ áni gorący bárzo niebył/ gdyź obádwa bárzo ľzkodzą *Oczko* 16v; *KochPs* 73; ięli ich [dziatek] ľzukáć/ y náleźli obiedwie z ľálki Boźey zdrowe *SkarŻyw* 193, 76, 132, 179, [197], 200 (14); ſlachetny Marczyn Paraľzynky y pan woczyech robakowľki oba dway wegdanľku myeskayáczy Dzyękowali przet prawym nářzym *ZapKóſcier* 1586/67v, 1589/87; dwie rzeczy poľpolite/ iedná bez drugiey ľzkody álbo bez vtráty obudwu/ od iednego trudno mogá być rządzone y fprawowane *StryjKron* 452, 91, 134, 330, 637, 682; obádwa/ y duch y ſyn onego wielbi/ od ktorego wźiał to co miał czynić *CzechEp* 248, 144, 146, 194, 225, 259, 287; prędko delfin pľynie/ Prędko y orzeł lata/ Bóg obudwu minie. *KochJez* A3; niechay pogodzą Auguľtyná/ z Hiláryuľzem: ktorzy obádwa/ [...] piľáli o troycy *NiemObr* 135, 60; *KochPhaen* 7, 23; *KochSz* 13, B2v; *ArtKanc* I6; *GórnRozm* G4 [2 r.]; *ActReg* 81; *Calep* 59b, 1144b; *GrabowSet* X3; *KochFrag* 3; *OrzJan* 93; Duch S. zálie/ áni rodźi/ áni vrodzonym iefť/ ále od obudwu pochodzącym *LatHar* 380, 32, 499; wľtápi obádwa w wodę/ Philip y Rzeźániec: y okrzyćil go. *WujNT Act* 8/38, *Matth* 15/14, *Luc* 6/39, s. 233, 292, 463 (10); vrząd Márřzałká Koronnégo/ y Márřzałká Nadwornégo/ choćiaby obádwa álbo ieden z nich był ná Dworze/ ma byďź fprawcą y Miľtrzem wřzyťkich Dworľkich ceremoniy *SarnStat* 310, 106, 313, 613, 1204; *SiebRozmyśl* E3v; Inny Oćiec ktory Syná rodźi. inny Syn ktory fię od niego rodźi. inny Duch ſ. od obudwu pochodzący. *SkarKaz* 276b,) (2v, 279b, 314b, 548b; bo obádwa [ľisty] ná cle otworzono. *CiekPotr* 70, 46, 68; *CzahTr* E2v; *GosľCast* 56; *KlonFlis* Hv; Trafił fię chromy z ſlepym v iednego brodu: Obádwa niedoľęźni/ y ſłabi od głodu. *KlonWor* 51.

Z orzeczeniem w du (13); *BierEz* P; *HistJóz* B; *BielŻyw* 116; A ſnac obadwa wygrawá Iefli fię wdaliľy ľad wdawá *RejKup* aa2v; Pan Bog ſmierći nie fтворzył áni ciebie [niemocy] poľłá/ Obádwaľtá z wyľtěpkow tu ludzkich vroľłá. *BielKom* C8v; Eadem est amica ambobus, rivalet sumus, Iednę obádwa gámratkę mawá *Mącz* 356d, 55a, 221b, 250b, 481c, 497b [2 r.]; *CzechEp* 287.

Z rzeczownikiem w du (71): *GlabGad* H5v; *GroicPorz* ff2v; *KrowObr* 129; Dwa podftawki pod iedną tablicą kładziono/ ná obudwu rogu *Leop Ex* 36/24, 1.*Reg* 11/7, *Ez* 21/19; *UstPraw* I2v; Wiele iefth [...] miafth/ zamkow/ wfi/ kłafztorow/ ná obudwu brzegu Dunáia. *BielKron* 290; *KwiatKsiąż* F3; *Mącz* 306a; *LeovPrzep* B4; *GórnDworz* Ff; *CzechRozm* 29; *Oczko* A2v; Bo fię boię ábych obudwu fynu nie ftráciła. *SkarŻyw* 346, 318, 596; *JanNKarKoch* F2v; *SarnStat* 1012.

Przysłowie: Żebyś poruczywży mu íprawy fwoie, mogł ípác Befpiecznie, iáko mówią, ná obiedwie wízy. *CiekPotr* 46.

Zwrot: »na obiedwie stronie wiedzieć« (1): częu go abo duch święty od zaprzęniá/ abo duch zły ku zaprzęniu i odprzysiężeniu ciągnął. Co wżyfthko na obiedwie ftronie íście iefth wielká potrzeba wiedzieć. *MurzHist* L3v.

Wyrażenia: »z obudwu końca« (1): Iefth ziele podobne ku pięćperfthowi/ ábowiem ma fiedm lífthkow z obudwu kończu *FalZioł* I 38c.

»obiedwie nodze« (4): *OpecŻyw* 97; bańki fiekane poniżey dymion na obudwu nogu, fą pomoczne. *FalZioł* V 27; Iako my othym dobrze wiemy is yei nyevbil y nyezadal yei czterech ran wnoge lewa wramie prawe a dwu wgolienye w obiedwie nodze *ZapWar* 1550 nr 2613; *RejAp* 88.

»obiedwie ręce« (2): *KrowObr* 124; Karchowski przez obiedwie ręce postrzelon. *ActReg* 57.

»obiedwie stronie« (6): *MurzNT* 61; Pagina, Obiedwie ftronie kárty *Mącz* 133c, 25b, 272d; *KochSz* B3v; fzkutá rzekę fztabą rznie y orze. Y dzieli brozdy ná obiedwie ftronie *KlonFlis* E4.

»obiedwie stronie« [o uczestnikach układów, zatargów i sporów] (36): dla pokoyv poddanich waschich na obiedwie stronie abismi to przimierze [...] trzymały *LibLeg* 11/24v, 6/117, 156; *ComCrac* 19v; żeby themu pańftwu Lytewskie poddane przywioldl, aby ony wdzierzeniu obrony na obiedwie ftronie [...] ftali. *ConPiotr* 34; *HistAl* E4; Sędziem przyfthoi obiedwie ftronie fłuchác. *GroicPorz* aa4 marg, m2v, f3, t4v, z2 [2 r.], bb (14); rzeki obiedwie ftronie álbo wsi brzegów ku im należących wżywác máia *UstPraw* Iv; Disceptator, Verbale, Sędzia, yednacz/ ná którego fie obiedwie ftronie zdály. *Mącz* 90a, 19d, 363b; o ten Sákráment/ [...] były frogie fpory y roznice/ ktore obiedwie ftronie bárzo były porufżyły y poiątrżyły. *WujJud* 248v; obye dwye stronye byely tam fzye przet Ie⁸⁰. m. Panem woyewodą *ZapKościar* 1582/29v, 1582/29v; z wielkim [...] wrzáfkiem/ obiedwie ftronie zápalczywie do fiebie fkoczyły *StryjKron* 390, 240; *ZawJeft* 14; przerzeczonému wrzędowi/ obiedwie ftronie iedno trzydzieści grofzy dáć będą powinni *SarnStat* 1177, 473 [2 r.], 613, 1073, 1177.

»obiedwie uszy« (1): Zá wthorym [kradziejstwem] obiedwie wízy wrzynáią. *GroicPorz* kkv.

Z rzeczownikiem lub zaimkiem w pl (248): *LibLeg* 10/114; Przithim bili [...] obadwa dworzanye krola Sigmunta *MetrKor* 59/77v, 59/76v; żyłki [...] fą w obudwu fkroniach *FalZioł* V 58, II 19b; *MiechGlab* 66; *LibMal* 1546/110v, 1548/145; *RejJóz* H2v; *RejKup* t8v; obádwa vffy nieprzyacielskim obyczáiem fie potykały *HistAl* B2v, F4, H8; *MurzHist* H4; ty obádwa wykłády ni nacż inego fie nie íciągáią/ iedno włáfnie ná vmęczenie Pána Kryftufá. *LubPs* Z4, Bv marg; *KrowObr* 116; *Leop Ex* 25/20, 26/13, 3.*Reg* 7/15, 17; ieden Stárofthá obádwa Grody dzyerżec ma. *UstPraw* K2v, Iv [2 r.]; *RejZwierz* 124; A obádwa Cherubini ná wzwyfz byli ná dziefiáci łokci. *BibRadz* 1.*Reg* 6/26, *Gen* 27/45, *Dan* 13/20, 2.*Mach* 8/22; bronić nas/ á fądzić nas: obiedwie rzeczy Krolowi fą przyftoyne. *OrzRozm* S3v, K2, Q4v; Z obudwu Indiy/ z Etiopiey/ z Perfyiey morzem kupcy przyieżdżáią

BielKron 264, 170v, 329v, 369, 396, 405v; *GrzegRóżn* I2, M4; yżeby fię ku obudwam rzeczam przigotowywali/ yżeby y nakoniu y piefzo łatwie fię kazdy ínich potykać á bić mogli. *KwiatKsiąż* O2, B, C, K, K2 (8); *Mącz* 25a, 224a; ci obádwá/ wyfokich itéz ćwiczonych rozumów ludzie/ ná to fye zgadzáiá *OrzQuin* E, V3v; Ná Litwę nárzekamy/ Litwá zás ná Láchy/ V obudwu Narodow płáczu pełne Gmáchy. *Prot* D; *SarnUzn* B3, C; *SienLek* 163v; *RejAp* 49v; chcę/ áby te obiedwie rzeczy poľpoľu ípięte/ náuká z Rycerkiem rzemięfłem/ [...] náidowały fie w mym dworzáninie. *GórnDworz* G8, T2v, Gg3, Gg7; Kiedy *Linea* profita ná drugá profitá przyydzie/ obádwá káty równé czyniáć/ [...] tedy ty dwá káty íá profité. *GrzepGeom* C3, F, O2; áni Anyoľ/ áni człowiek/ chocia ci obádwá byli nawdzięcznieyfze ftworzenie iego/ [...] nie mogli wytrwáć w tey íáfce iego. *RejPos* 53, 39v, 46v [2 r.], 92v, 97v (12); *BiałKat* 373v; Ci co ie ízli budzić náleží ie á oni obádwá vmárli. *RejZwierc* 169, 28, 161v, 169, 210v, 217; *BielSpr* b4; íeft Pan Chrifthus iedná perfoná w obudwu náturach *WujJud* 45v; *RejPosRozpr* ev; A krolowie obádwá/ vbior íwoy zwłoczyli. *HistHel* D2v; *Strum* B3; *BiałKaz* A4; obádwá Ewánieliftowie Mátheufz z Lukáfzem iednę liniá rodú Iozeffowego prowadzá. *CzechRozm* *3v, 128v [2 r.], 149v [2 r.], 150, 152 marg, 153 marg (11); *KarnNap* F4v; o tych obudwu rzeczách ná íwych mieyfćách mowić będziemy [*de utrisque suis locis a nobis dicitur*]. *ModrzBaz* 18v; ná woľá dáie czytelnikowi obieráć íobie zt[y]ch obudwu wjkláďow ktoryby mu fię podobał. *SkarJedn* 72, A6v; WCzórá dopiero oddano mi obádwá listy *KochOdpr* A2; czárt pobudził pogáńftwo/ ífz obudwu Apoftoľow do wrzędu poimáli *SkarŻyw* 385, 335, 341; Stanyęli oba dway braczya przet prawyem *ZapKościar* 1585/55v, 1585/55v, 1586/63, 1588/76; fie obiedwie woýfká [...] ku bitwie íciágály *StryjKron* 390, 36, 175, 467, 492, 496; *CzechEp* 371; *NiemObr* 161; Przetoż przy obudwu grobiech íicho podroźniku *KlonŻal* C4; *KochPhaen* 18; odiachał Ciekliński ze d wierna Reiestry, zobudwu skarbow wziętemi *ActReg* 128, 8, 40, 46, 114, 157; *Calep* 1145a; obyczáiie z cnót pochodzá/ á rozum z náuk: obiedwie rzeczy w íobie mieć/ rzecz nieprzepłácona íeft człowiekowi *KochCn* B3v; *OrzJan* 74; *LatHar* 110, 685; A te obádwá dni kościoł S. koźdego roku naboźnie obchodzi/ ná pámiátkę zmartwychwftánia Páná náfzego *WujNT* 402, 238, 509; Ludzie zás narodu Inflantckiego/ przełożonego íwego od obudwu Hetmánów mieć máią. *SarnStat* 426, 171, 254, 272, 485, 540 (21); *CiekPotr* 41; iuż były woýfká obiedwie íprawione/ Przed tym nim były w kupę do boiu złączone. *CzahTr* Gv; *KlonFlis* D2.

Zwrot: »obaczyć, przystrzegać, uważyc z obudwu stron« (3): Abowyem gdy obaczem zobudwu ítron co fie záchowywa á zamyka/ naydzyem tho zárázem íz y kápláńftwo y małżeńftwo íá íthany wylkye/ zacne/ á barzo dobre. *GliczKsiąż* O4, Bv; *CzechRozm* 55v.

Wyrażenia: »obadwa końce« (2): ogień poniłczył obádwá końce iey [*winorośli*] [*utramque partem eius*] *BibRadz* Ez 15/3, Ex 39/15.

»obiedwie ręce« (2): *KrowObr* 124; Lepśfa íeft garztká z odpoczynieniem/ niźli pełne obyedwie ręce [*plena utraque manus*] z pracą y z vdręczeniem dułfnym myfli. *Leop Eccle* 4/6.

»obadwa rodzice« (4): gdj fyn którjkolwiek/ który ma obádwá rodzice [*utrisque parentibus* *JanStat* 558] żywé y zdrowe/ przegrałiáká íummę piędędy/ [...] rodzice nie będą powinni płáćić *SarnStat* 706, 179, 236, 237.

»obiedwie strony« [w tym: po obudwu stronach (3), stronam (2), stron (1), z obudwu stron (13)] (20): po obudwu stronam Rzeki dnyestru *LibLeg* 6/79, 6/79, 160; *FalZioł* V 58; Tatarzy [...] telko dwa troki włołow na łkroniach zobudwu łthron zołthawiaią *MiechGlab* 25; *KłosAlg* A2v; A w pośrodku rynku iego y z obudwu łtron rzeki [ex utraque parte fluminus] było drzewo żywotá *BibRadz Apoc* 22/2, *Ex* 28/1; Po obudwu łtronách mołtu/ łtáło miełzczańow we zbroi dwa proporce zupełná to iefł tyłiąc. *BielKron* 331, 285; *Mącz* 57b; *GórnDworz* li5v; *GrzepGeom* I; *RejPos* 95; *GrzegŚm* 34; dwa Błkupowie z obudwu łtron łtoią *StryjWjaz* C4v; trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wilią z obudwu łtron leżáły *StryjKron* 487, 622; Iákoż dźiśia nełtetyłz [!] miły Boże tych náłzych czáłow oplákánych y práwie łwowlonych/ z obudwu łtron mogę to śmieie rzec/ że nie máłz co chwalić *WerGość* 260; To mowi ten ktory ma miecz z obudwu łtron oftry [utraque parte acutam] *WujNT Apoc* 2/12.

»obiedwie strony« [w tym: z obudwu stron (45), do obudwu stron (1), od obudwu stron (1), na obudwu stronach (1)] [o uczestnikach układów, zatargów i sporów] (59): A lyudzie wyaznie zobudwu stron mamy zasye wroczyć y wipufczycz. *LibLeg* 6/78v, 6/156v, 157v, 7/33, 10/69v, 71 (15); *SeklKat* Kv; vpadáli z obudwu łtron Rycerze ránni *HistAl* A4; sobie strony obiedwie wedle vgody prziiaczielskiey pomiari dopvszczáły dobrovolnie *ZapWar* 1551 nr 2684, 1550 nr 2665; Rzeczono iefł iż Sędzia ma łędzić wedle obudwu łtron wywodow. *GroicPorz* aa3, c2, dv, rv, t2v, t3v (10); Gdy Sędziowie z Szczekulámi poczną Práwem kręcić/ Aby iedno ná obudwu łtronách co wymęczyć. *GroicPorzRej* C3v; *KwiatKsiąż* D4; *Mącz* 413a, 481c; Fráncuzowie y Burgundijczykowie/ [...] z wielką obudwu łtron poráłką bitwę łtoczyli. *LeovPrzep* A4v; *GórnDworz* G7v; *CzechRozm* 164; *ZapKościer* 1582/36v; dáli łobie w zakłádzie ludzi zacnych z obudwu łtron *StryjKron* 200, 134, 175, 315, 340, 390 (17); Gdzye drudzy gołcie/ y s królem łiedzyeli/ A ci zeznawác z obudwu łtron mieli. *KochSz* A4; *ReszHoz* 132; *WerKaz* 304; A z Vniéy niewidzę/ byście co inłzého do tychmiałt z obudwu łtron odnieśli/ iedno niechuć/ y waśni *KochWr* 21; *ActReg* 149; *SarnStat* 148.

DDJ